

Навчальна дисципліна «МІЖНАРОДНЕ ТРУДОВЕ ПРАВО»

Теми і плани семінарських занять

Тема 1

Поняття, принципи та метод міжнародного трудового права

План

1. Історія виникнення і розвитку міжнародного трудового права. Створення МОП.
2. Поняття міжнародного трудового права. Дуалістична природа міжнародного трудового права.
3. Предмет міжнародного трудового права.
4. Принципи міжнародного трудового права.
5. Метод міжнародного трудового права.

Основна література

- Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999. – С. 6-9.
- Киселев И.Я. Зарубежное трудовое право. Ученик. Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА - ИНФРА·М), 2000 С.7-15.
- Довгерт А.С. Правовое регулирование международных трудовых отношений. Киев - 1992.- 9-27.
- Шкунаев В.Г. Международная организация труда вчера и сегодня. М.- 1968.
- Иванов С.А. Трудовое право переходного периода: некоторые проблемы // Государство и право. 1994. - №4.
- Дойблер В. Тенденции развития трудового права в промышленно развитых странах // Государство и право. - 1995. - №2.
- Ли.Э. Глобализация и нормы в области труда: обзор проблем // Международный обзор труда. 1997. - №1-2.
- Киселев И.Я. Трудовое право стран Запада на рубеже XXI века // Государство и право. 1996. - №1.

Допоміжна література

- Абрамова О.В. Аналитический обзор законодательства о труде государств СНГ за 1994 г. // Право и экономика. 1995. №5-6.
- Аметисов Э.М. Правовое регулирование труда в интеграционном сотрудничестве // Хозяйство и право. – 1983. - №11.
- Давлетгильдеев Р.Ш. Регулирование трудовых отношений с иностранным элементом в Российской Федерации:определение общих подходов // Правоведение. – 1998. – №1.
- Иванов С.А. Проблемы международного регулирования труда. М., 1964.
- Трудовое право України: Академ.курс: Підруч. /А.Ю.Бабаскін, Ю.В.Баранюк, С.В.Дріжчана та ін.; За заг.ред. Н.М.Хуторян. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – С.591-604.
- Morgenstern F. International Conflicts of Labour Law. — Geneva, 1984. — 129 p.
- P. Garrone. La libre circulation des personnes. – Zurich, 1993, p.36.
- Roger Blanpain, Jean Claude Javillier” Droit Du Travail communautaire” LGDJ. – Paris, 1995. – P. 188

Тема 2
Суб'єкти нормотворення міжнародних трудових стандартів.
Джерела міжнародного трудового права
План

1. Організація Об'єднаних Націй.
  - Загальна декларація прав людини, ООН від 10 грудня 1948 р.
  - Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 1966 р.
  - Пакт про громадянські і політичні права від 1966.,
  - конвенції ООН про ліквідацію расової дискримінації, дискримінації жінок і про захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей.
2. Міжнародна організація праці.
  - правовий статус МОП;
  - Структура МОП;
  - основні напрями діяльності МОП на сучасному етапі;
  - співробітництво МОП з іншими міжнародними організаціями;
  - види та порядок прийняття нормативних актів МОП;
  - нормативний зміст конвенцій і рекомендацій МОП;
  - контроль за дотриманням державами конвенцій МОП;
3. Регіональні стандарти праці:
  - Трудові стандарти Ради Європи;
  - Трудові стандарти ЄС;
  - Трудові стандарти СНД,
  - трудові стандарти Організації американських держав, Організації африканської єдності і Арабської організації праці.
  - трудові стандарти Організації економічного співробітництва і розвитку.

Основна література

- Загальна декларація прав людини. Схвалена Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Схвалений Генеральною асамблеєю ООН у 1966 році
- Пакт про громадянські і політичні права. Схвалений Генеральною асамблеєю ООН у 1966 році
- Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей. ООН 18.12.1990р.
- Статут Міжнародної Організації Праці (10.05.1944).
- Декларація стосовно мети та завдань Міжнародної організації праці (10.05.1944).
- Регламент Міжнародної Конференції праці (21.11.1919).
- Американская конвенция про права людини. Прийнята 22 листопада 1969 року.
- Африканська хартія прав людини та народів. Прийнята членами Організації африканської єдності 26 червня 1981 р
- Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999. – С.26-75.
- Бекашев Д.К. Международное трудовое право: учеб.пособие. – М.: ТК Велби, Узд-во Проспект, 2008. – С.5-18.
- Прокопенко И.И. Международная организация труда: вклад в развитие управления// Советское государство и право, 1990. - №6. – С.100-108.
- Костин Л.А. Международная организация труда (МОТ) – мировой центр социально-трудового законодательства и трипартизма. М., 1994. – С.34-67.
- Зенгер А. Права человека и контроль за их осуществлением Международной организацией труда.

Иванов С.А. МОТ: контроль за применением международных норм о труде и его проблемы // Государство и право. 1997. - №7.

Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999. – С.449-496.

Допоміжна література

Бочарникова М.А. Развитие законодательства о труде государств- участников СНГ // Правовое регулирование труда в условиях перехода к рыночной экономике. М., 1995.

Дойблер В. Тенденции развития трудового права в промышленно развитых странах // Государство и право. 1995. №2.

Иванов С.А. Проблемы международного регулирования труда. М., 1964.

Glossary on migration. – International migration law, 2005 p.78.

International Conflicts Labour Law. -ILO.-Geneve. – 1984 – P. 11.

Szaszy I. International Labour Law. — Budapest. 1968. — 465 p.

Тема 3

Основні трудові права людини згідно міжнародних стандартів

План

1. Право на працю. Заборона примусової праці.
2. Рівність працівників. Заборона дискримінації в праці та зайнятості.
3. Право на об'єднання. Захист прав профспілок, представників на підприємствах.
4. Право на колективні переговори та договори.
5. Право на страйк.

Основна література

- Загальна декларація прав людини. Схвалена Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року
Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. Схвалений Генеральною асамблеєю ООН у 1966 році
Пакт про громадянські і політичні права. Схвалений Генеральною асамблеєю ООН у 1966 році
Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей. ООН 18.12.1990р.
Конвенція про дискримінацію в галузі праці та занять N 111 (25.06.1958)
Конвенція про рівноправність громадян держави та іноземців і осіб без громадянства в галузі соціального забезпечення N 118 (28.06.1962)
Хартия Европейского Союза об основных правах: Комментарий / Под ред. д.ю.н. С.Ю.Кашкина. – м.: Юриспруденция, 2001.- 208с.
Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999. – С.449-492.
Костин Л.А. Международная организация труда (МОТ) – мировой центр социально-трудового законодательства и трипартизма. М., 1994.

Допоміжна література

- Иванов С.А. Проблемы международного регулирования труда. М., 1964.
Лушникова М.В. Государство, работодатели и работники: история, теория и практика правового механизма социального партнерства. Ярославль, 1997.
Міжнародные стандарты прав человека и свободы объединения в сфере труда // Труд и право. М.: Профиздат. – 2000.-№1-2. переробл.і допов. – К.: Атака, 2009. – 500с.
Трудовое и социальное право зарубежных стран: основные институты. Сравнительно-правовое исследование / Под ред. Э.Б.Френкель. – М.: Юристъ, 2002. – 687.
Трудовое право України: Академ.курс: Підруч. /А.Ю.Бабаскін, Ю.В.Баранюк, С.В.Дріжчана та ін.; За заг.ред. Н.М.Хуторян. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – С.591-604.
Convention concernant la competence judiciaire et l'exécution des decisions en matiere civile et commerciale / Tomes Doits comimmautaires et Jurisprudence europeenne Section:convention de Bruixelles "27-IX-1968".
Convention №80/934 sur la loi applicable aux obligations contractuelles./ Tomes Droit communautaire et, Pratiques commrciales"19-IV-1980".
David R. The International Encyclopedia comparative law. – 1971. – vol. IIch.5 – P. 39. Felice Morgenstern "International conflicts labor Law", ILO. – Geneva, 1984. – P. 26.

Тема 4
Диференціація трудового права в зарубіжних країнах
План

1. Міжнаціональна диференціація.
2. Сім'ї трудового права.
  - Трудове право країн континентальної Європи. В рамках цього типу розрізняють підтипи: германський, романський, скандинавський.
  - Англосаксонський тип трудового права (США, Великобританія, Ірландія, Канада, Нова Зеландія).
  - Австралійський тип трудового права.
  - Японський тип трудового права.
3. Диференціація трудового права в залежності від державного устрою країн.
4. Внутрішньонаціональна диференціація трудового права.

Основна література

- Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999.
- Киселев И.Я. Зарубежное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА - ИНФРА·М), 2000.
- Абрамова О.В. Аналитический обзор законодательства о труде государств СНГ за 1994 г. // Право и экономика. 1995. №5-6.
- Бочарникова М.А. Развитие законодательства о труде государств- участников СНГ // Правовое регулирование труда в условиях перехода к рыночной экономике. М., 1995.
- Дойблер В. Тенденции развития трудового права в промышленно развитых странах // Государство и право. 1995. №2.
- Киселев И.Я. Трудовое право стран Запада на рубеже XXI века // Государство и право. 1996. - №1.
- Ли.Э. Глобализация и нормы в области труда: обзор проблем // Международный обзор труда. 1997. №1-2.
- Накаяма Казухиса. Характеристика трудового права Японии и его проблемы // Вестник Московского университета. Серия II. Право. 1996. №6.
- Рочко А.В. Коллективно-договорная практика во Франции в 90-х годах // Труд за рубежом. 1994. №2.
- Шкунаев В.Г. Международная организация труда вчера и сегодня. М., 1968.

Допоміжна література

- Трудовое и социальное право зарубежных стран: основные институты. Сравнительно-правовое исследование / Под ред. Э.Б.Френкель. – М.: Юристъ, 2002. – 687.
- Рочко А.В. Коллективно-договорная практика во Франции в 90-х годах // Труд за рубежом. 1994. №2.
- Мачульская Е.Е. Управление предприятием и трудовое право: опыт США. М., 1996.
- Иванов С.А. МОТ: контроль за применением международных норм о труде и его проблемы // Государство и право. 1997.-№7.
- Glossary on migration. – International migration law, 2005 p.78.
- International Conflicts Labour Law. -ILO.-Geneve. – 1984 – P. 11.
- Jakubowski J. Prawo miedzynarodowe prywatne.—Warszawa, 1984.—S.9.

Тема 5
Міжнародно-правове регулювання оформлення та
впорядкування відносин трудового найму
План

1. Зміст трудового договору.
2. Порядок укладення трудового договору
3. Зміна умов трудового договору.
4. Розірвання трудового договору

Основна література

- Конвенція про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця N 158 (22.06.1982).
- Конвенція про запровадження процедури встановлення мінімальної заробітної плати N 26 (16.06.1928).
- Конвенція про захист заробітної плати N 95 (01.07.1949).
- Конвенція про процедуру встановлення мінімальної заробітної плати в сільському господарстві N 99 (28.06.1951).
- Конвенція про обмеження тривалості робочого часу на промислових підприємствах до 8 годин на день та 48 годин на тиждень N 1 (29.10.1919).
- Конвенція про щотижневий відпочинок на промислових підприємствах N 14 (25.10.1921).
- Конвенція про запровадження процедури встановлення мінімальної заробітної плати N 26 (16.06.1928).
- Конвенція про скорочення робочого часу до сорока годин на тиждень N 47 (22.06.1935).
- Конвенція про щорічні оплачувані відпустки N 52 (24.06.1936).
- Конвенція про нічну працю N 171 (26.06.1990).
- Конвенція про працю на умовах неповного робочого часу N 175 (24.06.1994).
- Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів (23.06.1975)
- Акопова Е.М. Современный трудовой договор (контракт), М. 1997. С.24-36.
- Цысина Г.А. Коллективный договор в системе трудовых отношений в Канаде // Труд за рубежом. 1996. №1.
- Трудовое и социальное право зарубежных стран: основные институты. Сравнительно-правовое исследование / Под ред. Э.Б.Френкель. – М.: Юристъ, 2002. – С.107-168.
- Киселев И.Я. Трудовой договор: вопросы найма и увольнений (обзор зарубежного опыта). М., 1997.
- Киселев И.Я. Сравнительное и международное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Дело, 1999. – С.100-177.

Допоміжна література

- Бочарникова М.А. Развитие законодательства о труде государств- участников СНГ // Правовое регулирование труда в условиях перехода к рыночной экономике. М., 1995.
- Гарашенко Л. Регулювання відпусток в конвенціях МОП та нормативних актах карїн Європи // Право України, 1999. - №10.- С.90-93.
- Галимов В.В., Семиркова С.Н. Международный маркетинг рабочей силы. – М., 1998.
- Гасанов М.Ю., Соколов Е.А. Трудовой договор (контракт) в Республике Узбекистан. Кн.1-3. Ташкент, 1996.
- Гренендейк К. Применение права Европейского сообщества в странах – членах ЕС: на примере допуска к государственной службе // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. 1996. №2.
- Гусов К.Н., Курилин М.Н. Международно-правовое регулирование труда (в конвенциях и рекомендациях МОТ). М., 1992.
- Roger Blanpain, Jean Claude Javillier” Droit Du Travail communautaire” LGDJ. – Paris, 1995. – P. 188.
- Szaszy I. International Labour Law. — Budapest. 1968. — 465 p.
- Traivailleures-migrants. BIT. – Geneve, 1999. – P. 33.

Тема 6

Трудова міграція. Правовий статус трудящих мігрантів та членів їх сімей згідно міжнародних стандартів

План

1. Поняття та види трудової міграції.
2. Державне регулювання міграції робочої сили.
3. Правовий статус трудящих мігрантів та членів їх сімей:
4. Правове регулювання праці і статусу трудящих-мігрантів в рамках МОП;
5. Правове регулювання праці і статусу працівників – мігрантів в актах ООН;
6. Регіональні угоди з питань праці і статусу трудящих-мігрантів.

Основна література

Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей. ООН 18.12.1990р.

Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів. Проголошена Радою Європи 24 листопада 1977 року.

Конвенція про трудящих-мігрантів (переглянута у 1949 році) N 97 (01.07.49).

Конвенція про зловживання в галузі міграції та про забезпечення трудящим-мігрантам рівності можливостей та поводження (24.06.75).

Киселев И.Я. Зарубежное трудовое право. Учебник для вузов. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА - ИНФРА-М), 2000. – 263 с.

Довгерт А.С. Правовое регулирование международных трудовых отношений. Киев, 1992. – С.122-176.

Стокер П. Работа иностранцев. Обзор международной миграции рабочей силы. М., 1996. – С. 25-34.

Кучма М.И. Правовое регулирование занятости в странах СНГ// Человек и труд. 1994. №9.

Шкунаев В.Г. Международная организация труда вчера и сегодня. М., 1968.

Мигас В.В., Нечай А.А.: Закономерности современной международной миграции и особенности ее регулирования // Белорусский журнал международных отношений. – 1999. – №1.

Давлетгильдеев Р.Ш. Регулирование трудовых отношений с иностранным элементом в Российской Федерации: определение общих подходов // Правоведение. – 1998. – №1.

Аналітична довідка: Проблеми нелегальної міграції в Україні в першому півріччі 1998 р. // Вісник державного комітету по охороні державного кордону України, 1998.

Допоміжна література

Аметистов Э.М. Международное трудовое право и рабочий класс. – М., 1970.

Аналітична довідка: Проблеми нелегальної міграції в Україні в першому півріччі 1998 р. // Вісник державного комітету по охороні державного кордону України, 1998.

Бочарникова М.А. Развитие законодательства о труде государств- участников СНГ // Правовое регулирование труда в условиях перехода к рыночной экономике. М., 1995.

Галимов В.В., Семиркова С.Н. Международный маркетинг рабочей силы. – М., 1998.

Маноло И., Абелла. Направление трудящихся в зарубежные страны. Тбилиси, 1997

Glossary on migration. – International migration law, 2005 p.78.

International Conflicts Labour Law. -ILO.-Geneve. – 1984 – P. 11.

Jakubowski J. Prawo miedzynarodowe prywatne.—Warszawa, 1984.—S.9.

Тема 7
Правове регулювання праці персоналу міжнародних організацій
та способи захисту їх прав

План

1. Правове регулювання праці співробітників міжнародних організацій:
2. Адміністративний трибунал ООН.
3. Адміністративний трибунал МОТ.

Основна література

Статут ООН.

Статут Міжнародної Організації Праці (ред. 1972 р.) (01.01.72).

Положення про персонал ООН.

Статут Адміністративного трибуналу ООН затверджений Резолюцією 351A(IV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 листопада 1949р.

Статут Адміністративного трибуналу МОП, прийнятий на Міжнародній конференції праці 9 жовтня 1946р.

Мюнх В., Вислых, Уайнс М.Д. Отправление правосудия: Согласование статутів Административного трибунала ООН и Административного трибунала МОТ: Женева, 2004.

Иванов Ф.О.О юридической силе решений международных административных трибуналов // Советское государство и право, 1957, №3.

Бекашев Д.К. Международное трудовое право: учеб. пособие. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – С.72-83.

Допоміжна література

Иванов С.А. Проблемы международного регулирования труда. М., 1964.

Митрофанов М.В. Служащие международных организаций. М., 1981.

Roger Blanpain, Jean Claude Javillier "Droit Du Travail communautaire" LGDJ. – Paris, 1995. – P. 188.

Szaszy I. International Labour Law. — Budapest. 1968. — 465 p.

Traivailleures-migrants. BIT. – Geneve, 1999. – P. 33.

Тема 8

Правове регулювання працевлаштування іноземців в Україні

План

1. Правове регулювання працевлаштування іноземців в Україні.
  - Порядок отримання дозволу на працевлаштування іноземця в Україні.
  - Порядок дострокового розірвання контракту з роботодавцем.
  - Юридичні наслідки для іноземця у випадку розірвання контракту.
  - Порядок обліку і зберігання бланків дозволів на працевлаштування.
2. Роль бірж праці у працевлаштуванні громадян на роботу.
3. Порядок працевлаштування українських громадян за кордоном:
  - Порядок отримання ліцензії на провадження посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном;
  - вимоги до службового приміщення посередника;
  - Зовнішньоекономічний договір (контракт) посередника з іноземним суб'єктом господарювання;
  - Вимоги до укладення договорів посередником при наданні послуг з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном

Основна література

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі, продовження строку дії та анулювання дозволів на використання праці іноземців та осіб без громадянства» від 8 квітня 2009 року №322.
- Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів. Проголошена Радою Європи 24 листопада 1977 року.
- Конвенція про трудящих-мігрантів (переглянута у 1949 році) N 97 (01.07.49).
- Конвенція про зловживання в галузі міграції та про забезпечення трудящим-мігрантам рівності можливостей та поводження (24.06.75)
- Довгерт А.С. Правовое регулирование международных трудовых отношений. Киев, 1992. – С.122-176.
- Стокер П. Работа иностранцев. Обзор международной миграции рабочей силы. М., 1996. – С. 25-34.
- Міжнародне приватне право. Навч.посібн./За ред. С.Г.Кузьменка. – К.:Центр учбової літератури, 2010. – С.188-222.
- Фединяк Г.С., Фединяк Л.С. Міжнародне приватне право: Підручник. – 4-те вид., переробл і допов. – К.: Атака, 2009. – С.323-349.

Допоміжна література

- Аналітична довідка: Проблеми нелегальної міграції в Україні в першому півріччі 1998 р. // Вісник державного комітету по охороні державного кордону України, 1998.
- Давлетгильдеев Р.Ш. Регулирование трудовых отношений с иностранным элементом в Российской Федерации: определение общих подходов // Правоведение. – 1998. – №1.
- Международное частное право: Учебник / Л.П.Ануфриева, К.А.Бекашев, Г.К.Дмитриева и др.; Отв. ред.Г.К. Дмитриева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003. – С.547-571.
- Международное частное право: Учебник для вузов / Под редакцией доктора юридических наук Н.И. Марышевой. – М.: Юридическая фирма «КОНТАКТ», «ИНФРА-М», 2000. – С.432-453.
- Міжнародне приватне право: підруч.для студ.юрид.вищ.навч.закл./за ред.проф. В.П.Жушмана та доц.І.А.Шуміло. – Х.: Право, 2011. – 320с.
- Дахно І.І.Міжнародне приватне право: Навч.пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 316 с.

Тема 9

Правове регулювання працевлаштування українців за кордоном

План

1. Роль бірж праці у працевлаштуванні громадян на роботу.
2. Порядок працевлаштування українських громадян за кордоном.
3. Порядок отримання ліцензії на провадження посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном;
  - 3.1. Вимоги до службового приміщення посередника;
  - 3.2. Зовнішньоекономічний договір (контракт) посередника з іноземним суб'єктом господарювання;
  - 3.3. Вимоги до укладення договорів посередником при наданні послуг з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном.

Основна література

Наказ Міністерства праці та соціальної політики України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном і Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном» від 06.09.2010р.

Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів. Проголошена Радою Європи 24 листопада 1977 року.

Конвенція про трудящих-мігрантів (переглянута у 1949 році) N 97 (01.07.49).

Конвенція про зловживання в галузі міграції та про забезпечення трудящим-мігрантам рівності можливостей та поводження (24.06.75)

Довгерт А.С. Правовое регулирование международных трудовых отношений. Киев, 1992. – С.122-176.

Стокер П. Работа иностранцев. Обзор международной миграции рабочей силы. М., 1996. – С. 25-34.

Міжнародне приватне право: підруч.для студ.юрид.вищ.навч.закл./за ред.проф. В.П.Жушмана та доц.І.А.Шуміло. – Х.: Право, 2011. – С.219-236.

Міжнародне приватне право. Загальна частина: підручник / за ред. А.С.Довгерта і В.І.Ісїля. – К.: Алерута, 2012. – 376с.

Міжнародне приватне право. Навч.посібн./За ред. С.Г.Кузьменка. – К.:Центр учбової літератури, 2010. – С.188-222.

Фединяк Г.С., Фединяк Л.С. Міжнародне приватне право: Підручник. – 4-те вид., переробл і допов. – К.: Атака, 2009. – С.323-349.

Допоміжна література

Аналітична довідка: Проблеми нелегальної міграції в Україні в першому півріччі 1998 р. // Вісник державного комітету по охороні державного кордону України, 1998.

Давлетгильдеев Р.Ш. Регулирование трудовых отношений с иностранным элементом в Российской Федерации:определение общих подходов // Правоведение. – 1998. – №1.

Международное частное право: Учебник / Л.П.Ануфриева, К.А.Бекашев, Г.К.Дмитриева и др.; Отв. ред.Г.К. Дмитриева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003. – С.547-571.

Международное частное право: Учебник для вузов / Под редакцией доктора юридических наук Н.И. Марышевой. – М.: Юридическая фирма «КОНТАКТ», «ИНФРА-М», 2000. – С.432-453.

Міжнародне приватне право: підруч.для студ.юрид.вищ.навч.закл./за ред.проф. В.П.Жушмана та доц.І.А.Шуміло. – Х.: Право, 2011. – 320с.

Дахно І.І.Міжнародне приватне право: Навч.пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 316 с.